

Oredništvo i uprava ZAGREB, MASARYKOVA 28a. Telefon 67-30. Oredništvo in uprava za Slovenijo in slovenski del Julijske Krajine LJUBLJANA, Beogradska ul. 22.

ISTR A

Narod, koji se određuje ma i jedne stope krvlju i znojem otaca svojih natopijene zemlje nije dostojan da se nazivlje narodom

Nakon bečke arbitraže Manjinska pogodba med Nemčijo in Rumunijo ter Nemčijo in Madžarsko

U posljednja dva tjedna izradilo se nekoliko dogadjaja, koji zbog svog daljekosežnog značenja zaslužuju da budu registrirani i na stranicama našega lista.

U prvom redu valja istaknuti bečku odluku, donesenu koncem prošloga mjeseca na sastanku između dvaju ministara vanjskih poslova sila »osie, von Ribbentropa i grofa Ciana u deorcu Belvedere, gdje su svojevremeno bile određene i granice između Slovenke i Madjarske. Sada se belvederska odluka odnosi na Rumunjsku i Madjarsku. Prva je bila prisiljena priznati Madjarskoj — kad do sporazuma nije moglo doći izravnim putem — veći dio Transilvanije (Brodjeva), površinu od 44.000 četvornih kilometara (po prilici nešto više od teritorija predratno Hrvatske i Slavonije). Ministri vanjskih poslova jedne i druge zemlje svojim su potpisima odobrili tu odluku, dakako s različitim osjećajima.

A s različitim je osjećajima primljena ta odluka u interesiranim zemljama: dale je u Madjarskoj izazvala veliko oduševljenje i manifestacije zahvalnosti Hitleru i Mussoliniju, dale su rumunjski delegati morali umiriti rumunjsku javnost, izjavljujući da jo Rumunjska morala izabrati taj put, koji je za nju bio tegoban i gorak, iz viših interesa, kao diklat nužde, da se spasi jedinstvo, sloboda i integritet ostalog dijela države. Za utjehu iznosila se i okolnost — vanjskopolitički veoma važna i značajna — da su sila osie dale Rumunjskoj garancije, štiteći njene nove granice.

Za raspočetje rumunjske javnosti a i shvaćanje rumunjskih nijrodavnih krugova iz onih dana, kad je izvršena bečka arbitraža, karakteristična je ona, što jo uračunjalo se iz Beča, izjavio ministar vanjskih poslova Manollescu.

»Vraćam se iz Beča s tugom u duši — rekao je on. — Rumunji imaju pretprijeti ućasan bol, ali moj bol još je veći nego što jo bol cijeloga naroda. Ono što se dogodilo u Beču nije moglo ostati neostvareno. Bečka presuda ne može se zausloviti. Mi se moramo podvrići ovoj presudi, ali nama je dozvoljeno, da pred svijetom iskazemo svoju veliku bol...

ŠIRITE „ISTRU“

Kao oblaćenje spomenuo je Manollescu da je Rumunjska dobila od arbitra kategorične izjave da je rumunjska manjina, koja ostaje pod madjarskom vlašću znati u novoj državi potpunu ravnopravnost. Položaj je u nekoliko oćlaćanih i već spomenutih garancijama za integritet novoga rumunjskoga teritorija, koje je garancije Rumunjska dobila u obliku dva pisma, čime je Rumunjskoj za budućnost osigurvan potreban mir.

Daljnji razvoj dogadjaja u Rumunjskoj pokazuje je, da se službena Rumunjska politika s gubitkom Transilvanije, ali se vidjelo s kakvim je obratom urodilo to odricanje u unutrašnjem životu: abdikacija kralja Karola i promjene koje su stiglije u unutrašnjem političkom životu valja uzeti kao direktnu posljedicu novoga položaja, u kojem se našla Rumunjska. Pod novim kraljem Mihajlom nova Rumunjska, kojom upravlja general Antonescu pokazuje da želi iti novim putem i u unutrašnjoj i vanjskoj politici, stavljajući se sasvim na stranu političkoga sistema Rim—Berlin, koji je na taj način protuegno daleko na jugoistok područje svoga izravnaoga utjecaja.

U Cratovi se Rumunjska odrekla Južne Dobruđe, ali za razliku od odstupa Transilvanije, ovdje je do odstupa došlo izravnim sporazumom između Bukurešta i Sofije, što nije bez značenja za daljnje odnose između obiju država. Rumunjski problem može se vanjsko-politički sada smatrati likvidiranim. A ako je istaknuto s njemačke strane, (von Ribbentrop, njemačko novinstvo), zaključeno je time uopće u Podunavlju svaćo daljnje teritorijalno pitanje.

Hoće li se na drugim sektorima otvoriti pitanje granica? Neki bugarski listovi su na primjer registrirali neke glasove iz Budimpešte pa i iz Pariza, po kojima bi u skoroj budućnosti imalo doći do grčko-bugarskih pregovora u vezi s bugarskim izlazom na mora. Isto tako da predstoje i rješenje grčko-albanskoga spora.

Li će možda — kako se daje pretpostaviti — nastati stanka s obzirom na to, da se između Velike Britanije i Njemačke novela ovih dana borba u zraku na život i smrt — što u Engleskoj tumače kao direktnu uvodu u pokušaj njemačke invazije — što naravno iskušuje maksimalni vojnički napor, zbog čega diplomatija za nomenalnu odlati u pozadinu...

Med Nemčijo in Rumunijo ter med Nemčijo in Madžarsko je bila sklenjena 30. avgusta manjinska pogodba, ki prvi med drugim sedede:

Madžarska vlada jamči članom nemške manjšine, da lahko svojo nemško narodnost izpvedujejo neomejeno in neovirano. Gledala bo na to, da na noben način in na nobenem poprišču ne bo nastala nobena škoda za pripadnike nemških manjšin samo zato, ker pripadajo nemški manjšini, ali pa so se izrazili za nacionalno socialistična načela.

Član nemške manjšine je vsakdo, ki se izrazi in izjavi za nemško narodnost, in katerega vodstvo nemške narodne zveze na Madžarskem prizna za Nemca. Člani nemške manjšine imajo pravico, da se organizirajo in da ustanavljajo zveze v posebne namene, kakor n. pr. mladinske, sportne, umetniške organizacije in podobno. Člani nemške manjšine imajo pravico, da pod istimi pogoji kakor ostali madžarski državljani izvršujejo svoj poklic. Člani nemške manjšine bodo zastopani v madžarskih državnih in samoupravnih ustanovah v tisti meri, ki odgovarja razmerju med njunim številnim stanjem ter stanjem celotnega prebivalstva, če gre za položaje, ki se izpopolnjujejo z imenovanjem. Uradniki nemške narodnosti bodo postavljeni v prvi vrsti v položajih in krajih, v katerih stanjuje prebivalstvo nemške narodnosti in v predpostavljenih osrednjih ustanovah. Otrcoi vseh članov nemške manjšine bodo imeli možnost, da pod istimi pogoji, ki veljajo za madžarske žole, lahko uživajo vgoje v nemških šolah. Člani nemške manjšine uživajo pravice, da lahko svobodno uporabljajo svoj jezik tako v govoru kakor pisavi, in sicer ne samo v njihovih osebnih in gospodarskih odnosih, temveč tudi na javnih zborovanjih. Izdajanje dnevnikov, časopisov in drugih tiskovin v nemščini ne bo omejeno, razen če morebitne omejitve veljajo tudi za izdajo časopisov v madžarsčini.

V upravnih pokrajinah, kjer člani nemške manjšine predstavljajo najmanj tretjino celotnega prebivalstva, lahko pripadniki nemške manjšine tudi v službenih odnosih rabijo nemščino v tistih krajih. Nemška manjšina dobi pooblastilo, da sme organizirati gospodarsko samopomoč ter ustanavljati lastne zadruge. Madžarska vlada se obveže, da ne bo izdala nobenih ukrepov, ki bi težili k prisilni asimilaciji, zlasti potom madjariziranja družinskih imen nemške narodnosti. Člani nemške manjšine imajo pravico, da ponovno prevzamejo družinsko ime, če so ga prej

nosili. Na kulturnem polju uživajo člani nemške manjšine pravico vzdrževati svobodno zvezo z veliko nemško domovino.

Vlada Rajha in madžarska vlada sta se sporazumeli, da zgoraj navedena načela na noben način ne bosta kršili, člani nemške manjšine pa so ozvežani biti lojalni do madžarske države.

Kar se tiče članov madžarske manjšine v doseclanji rumunjskih pokrajinah, ki so priključene Madžarski, so bili sprejeti sporazumno naslednji sklepi:

Madžarska vlada bo dala prebivalstvu nemške narodnosti iz teh krajev možnost, da se, če želi, preseli v Rajh. Tisti, ki bi se radi poslužili te pravice, morajo vložiti prošnjo v tem smislu v roku 2 let, začeti od današnjega dne. Pri tem bo obe vladi vodila temeljna ideja, ki je bila merodajna pri preseljevanju prebivalstva nemške narodnosti iz Južne Tirolske.

Nemško-rumunjska pogodba o manjšinah, ki je bila podpisana na Dunaju 30. avgusta vseduje med drugim tudi naslednje določbe: Rumunjska vlada se zaveže, da bo članom nemške manjšine v Rumuniji dala iste pravice, ki jih uživajo člani rumunske narodnosti in da bo dala nemški manjšini tak položaj, kakršen je bil določen v karlsruških sklepkih glede varstva nemške narodnosti.

Kako poročajo iz Bukurešta, je rumunjska vlada ugodila vsem zahtevom, ki so jih v zadnjem času predložili voditelji nemške manjšine v Rumuniji. Tako je vlada pristala na ustanovitev nemške samobranbe (Selbstschutz) in odredila odpust pripadnikov nemške manjšine iz rumunske vojske, ki se je že pričel izjavjati. Dalje je notranje ministristvo odredilo, da se takoj ustavijo rokizicije za vojsko pri Nemcih, kjerkoli so bile v teku. Vlada je tudi poskrbela, da bodo podrejene oblasti, proti katerim je bilo prej slišati toliko pritožb od strani nemške manjšine, pričela takoj izjavjati njena navodila. Omeniti je treba končno, da smejo Nemci v Rumuniji odselj neovirano oćtovati svojo narodno pripadnost in politično prepričanje. Kakor poročajo, plapola sećaj skoro na vsaki nemški hiši v Braşovu zastava s kljukastim križem in pripadniki nemške manjšine v Rumuniji, ki razstavljajo na velesejmu v Braşovu, smejo poleg državne zastave in modrodeće zastave sedmograških Saksonev izvesiti tudi nemško državno zastavo s kljukastim križem.

PROSLAVA RODJENDANA N.J. VELIGANSTVA KRALJA

U petak dne 6. rujna navršio je Nj. Vel. Kralj Petar II. 17. godinu života. Taj je dan proslavljen u cijeloj državi naroćito svećano. Po gradovima i sellma sve su kuće bile okićene barjicama. Sav je rad mirovao, a u crkvama i bogomoljama obavljene su molitve za zdravlje i dug život mladoga Kralja, koji svoj ovogodišnji rođendan po posljednji puta slavi kao dječak. Već druge godine navršava mladi Kralj 18-tu godinu života, postaje punoljetan i prezumira na svoja ledja sve vladarske brige i dućnosti.

Svi listovi i novine u državi donijeli su prilikom ovogodišnjeg Kraljevog rođendana opširne i tople ćtanke o mladom Kralju. Vanredno simpatično pisale su o Njemu i sve strane novine.

ZAKONI O DVOJEZIČNOSTI V BELGIJI

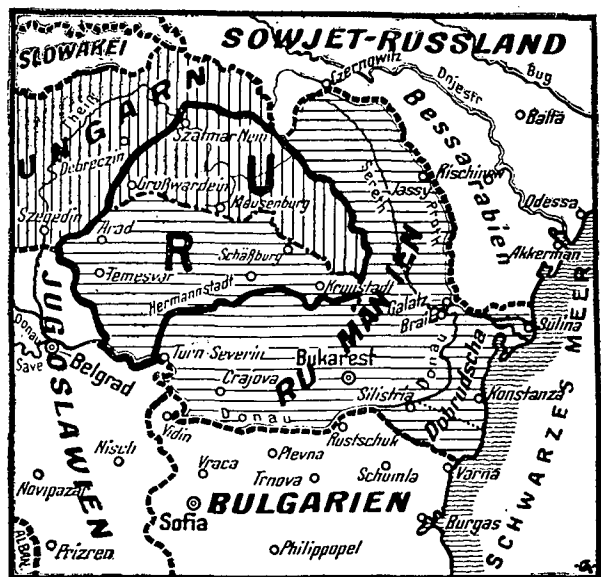
Koncem avgusta je bil v Belgiji, ki je sedaj zasedana po nemski vojski, izdan dekret, ki se nanasa na soćilje obeh narodov, ki živita na belgijskem državnem ozemlju. Po tel odredbi se bo ustanovila posebna komisija, katere naloga bo paziti na to, da se zakoni o dvojezičnosti v državni upravi, v pravodstvu in v oćstvu strogo izjavljajo. Ze v svetovni vojni je Nemćija v osuem delu Belgije, ki ga je tedaj zasedla, favorizirala Flamce proti Valoncem. Po vojni so bili izdani razni zakoni, ki so dejansko zagotavljali enakopravnost obeh narodov. Z nemške strani pa se sedaj zatrlje, da so ti zakoni res obstojali, toda da so jih razne povojne belgijske vlade sistematićno sabotirale. Zato da je bila potrebna ustanovitev te nove komisije. Predsednik komisije je profesor Vleeschouwer od gandske univerze, ki so jo v svetovni vojni Nemci napravili za flamsko. Flamce, ki tvorijo po številu večino, bo zastopal v tel komisiji poslanec Gramene, Valonce pa uradnik Gaillard.

KORZIKANSKI IREDENTISTI PREMA FRANCUSKOJ

Akcione grupe korzićkih iredentista u Italiji donjele su — kako ćitamo u jednom njemaćkom listu — na jednom svom nedavnom zasjedanju u Paviji ovu rezoluciju: 1. Mir s Francuskom mora se osmićvati na pravi i moći talijanskoga oružja. 2. Nikaćkoga smilovanja s narodom, koji je gotovo sto godina pokućaje Korzikanska da se otrese tudnjakoga jarma ugućivao u krvi Nikaćkoga smilovanja s narodom. koji je nakon što je izmrovario naše oćeve, okrutno postupao protiv njihovih sinova, oćuzimajući im dapaće i svetu baštinu jezika. Nikaćkovo smilovanja s narodom, koji je izazvao sicilijansko većer, pokolj u Mentonu, puduceo sankcije i intervenirao u korist španjolskih republikanaca.

»TRG ADOLFA HITLERA« U GLAVNIM POLJSKIM GRADOVKAMA

»Frankfurter Zeitung«, a s njime i ostali njemaćki listovi obavili su prošlih dana vijest, da su na prvu obljetnicu poćetka rata s Poljskom prekršteni najljepši trgovci Krakova, Varšave, Radoma i Lublina u »Trg Adolfa Hitlera«. To bi imao biti, veli spomenuti list, simbolićni znak, da je ta zemlja za uvijek pripala području njemaćke moći, i da poljsko pućanstvo toga područja ima uvijek biti podvrgnuto njemaćkom vodstvu.

Rumunjska sa svojim bi vćim i sadašnjim granicama

Krizmanje djece u Pazinu

Pazin. — Prošle subote boravio je u Pazinu biskup Santin, te je dijelio dječju svetu potvrdu. Bio je dočekan sa velikim svečanostima, prozori su bili iskićeni svijećama i sagovima, a crkva je bila naročito ukrašena. U nedjelju je biskup, krizmano dječu u Pazinu, a drugi dan je otišao u pojedine sveske župe, gdje će također obaviti krizmu. U Pazinu je bilo prilično malo djece krizmano, jer biskup Santin dolazi češće u Pazin, te tom prilikom svaki put obavlja krizmu.

KOMISAR V TRŽAŠKI POSOJILNICI IN HRANILNICI

Z odlukom s dne 3. avgusta 1940. ki ga je izdal načelnik Italijanske vande Mussolini kot predsednik posebnega odbora ministrov in ki je bil objavljen v Italijanskem uradnem listu »Gazzetta Ufficiale« s dne 12. avgusta 1940; je bil razpusčen upravni odbor Tržaške posojilnice in hranilnice v Trstu, ki mu je — kot je znano — načelovni odvetnik dr. Josip Agneletto. Tozadevni odlok je bil izdan na predlog načelnika Nadzorstva za zaščito hranilnih vlog in kreditnih poslov (Ispettorato per la difesa del risparmio e l'esercizio del credito). Odlok o razpusčitvi se sklicuje na kr. odlok s dne 12. marca 1936 o zaščiti hranilnih vlog in ureditvi kreditnega poslovanja.

Istočasno je izšel v uradnem listu odlok, po katerem je imenovan za komisarja pri upravi Tržaške posojilnice in hranilnice odv. Carlo Chersl. Za njegovega namestnika je imenovan Alberto Volsi, odvetnik Oscarre Staffieri in dr. Silvio Suppani ter Anton Pettio so pa člani nadzornega odbora za izredno upravo zavoda.

CIJENE JAJA

Pula. — Cijene jajlma utvrđene su sa 1. septembra kako slijedi: svjeđa jaja par 1.35 lira, jaja iz inozemstva 1.25 lira par. Ova cijena vrijedi kod kupovanja na malo. Na veliko cijene su za 10 do 15 posto niže.

CIJENE KRUMPIRA

Pula. — Posebna komisija za utvrđivanje cijena odredila je, počevši od 7. rujna cijenu krumpira sa 75 centezima kilogram. Kod količine veće od 3 kile cijena se smanjuje za 10 posto.

PAO SA ŠLJIVE

Sveti Videnat. — Mali Josip Mišan iz sela Bokorićani na Svetičenstini popeo se na stablo, da obere još koju precraslu šljivu. Grane su bile krhke, a on navješć, pa je pao sa stabla i zadobio nekoliko težih ozljeda. Prevezen je u puljsku bolnicu, ali njegovo je stanje jako teško, jer je ustanovljeno, da je dobio i prelom lubanja, pa ne vjeruju, da bi mogao ostati na životu.

ZATVORILI MU DUĆAN

Vodnjan. — Josip Peruško iz sela Peruški prodavao je gorljivo drvo skuplje nego što mu je utvrđena cijena, pa mu je zbog toga zatvoren dućan, dne 5 rujna o. g.

PROBO GA BIK

Labin. — U labinskom polju plasio je blago stari Frane Germin. Među njim bio je i jaki mladi bik. Ne zna se s kojeg razloga u času, kada se je Germin približio biku, ovaj se razbesnio i bacio se na svog gospodara, nabavši ga na robove. Kada su mu prolaznici priskočili u pomoć bilo je već prekasno. Liječnik koji je hitno pozvan iz grada nije mogao drugo nego ustanoviti smrt.

ZAPLEMBA IMETJA BURBONSKE RODBINE V ITALIJI

Italijanski uradni list je objavil dekret o zaplembi imetja članov obitelji Burbonsko-Parmske na Italijanskem ozemlju. S tem dekretom so prizadeli: princ Kajetan, princesa Izabela Marija Antonija, princ Ksaver ter princezi Franciška in Marija Antonia Burbonsko-Parmska.

SMRT MED NAŠIMI

V Trnovem pri Ilirski Bistrici je umrla dne 23. avgusta t. l. naša rojakinja Jožefa Zajc, rojena Mlakar, vdova po tajniku trnovske posojilnice, v starosti 70 let. Pokojnica je bila blaga in skromna mati, saj je po smrti svojega moža, ki jo je zapustil že l. 1915., sama skrbela za svojih 11 otrok, in jih vse spravila do kruha. Za njo žalujejo štirje sinovi in sedem hčera, vnuki in vnučkinje ter drugi sorodniki in znanci. Naj bo blagi materi ohranjen časten spomin in naj počiva v miru! Preostali naše sožalje! (***)

V Trstu je umrl koroski rojak iz Zahomeca na Zilji, trgovec Wiegelo, po domače Pipov Franc. Kljub bivanju daleč od doma je ostal vedno zvest svoji koroski rodni zemlji in je redno obiskoval Zahomčane in, če je bilo treba, jim je tudi rad pomagal.

PAO S BICIKLA I UBIO SE

Pazin. — Prije skoro mjesec dana smrtno je nastradao mladi pazinski fašista Lino Ugušić. On se vozio biciklom iz Starog Pazina, pa je na jednom zaokretu izgubio ravnotežu i pao. Dobio je prelom lubanje pa je iste noći umro.

Vijesti iz rodnog kraja

UKRALI MU ČITAVO STADO OVACA

Kanfanar. — Prošle srijede oko 10 sati prije podne čuvao je pastir Antun Ivi iz sela Šori stado od 22 glave ovaca. Najednom su mu pristupila dva nepoznata čovjeka, s licem maskiranim crvenim rupcima, i zapitali ga kuda vodi put u Sošice. Dječak, koji je malo umno zaostao preplasio se je i pokušao pobjeći, ali su ga neznačajno napali batinama prisilivši ga da stado natjera

u bližnju šumu. Dječaku je jedva uspjelo pobjeći kroz šikaru. Dotrčavši bez daha kući ispriča ocu što se dogodilo. Odmah je upriličena potjera seljana i karabinijera za kradljivcima, ali kako je šuma gusta i duboka nekoliko kilometara nije potjeri uspjelo, da pronađe kradljivce. Vjerojatno će lopovi biti ipak uhvaćeni, jer je nemoguće da bi tako brzo mogli cijelo stado odvesti.

Kako si pomagajo italijanski mesarji

Gorica, septembra 1940. — Iz italijanskih listov povzemamo sledeće zanimivo notico o sredstvih, ki se jih poslužujejo mesarji, da bi čimveč zaslužili. Ugotovilo se je, pišejo listi, da so nekateri mesarji, ki prodajajo zajce in kunce, prišli na to lepo odkritje, da so na lahek način povečali težo. Komaj ubite zajce in kunce stavijo mesarji v posode z vodo in po kratkem času se teža za-

radi uplajna vode poveča za 18 odstotkov. Pri tem se seveda meso pokvari oziroma zgubi precej hranilnih snovi. Polje tega pa je velika tud nevarnost zastuprvice, ker nekateri mesarji ne zmenjajo vodo pri tem poslu. Gorški prefekt je izdal stroge odredbe za preprečitev tega sistema, ki gre na škodo konzumentov in je odredil povečanje veterinarske službe.

Kazne zbog propisa o zamračivanju

Kanfanar. — Propisi o zamračivanju su veoma strogi i prekršitelje se strogo kažnjava. Zbog toga je život kod nas noću čim padne prvi mrak sasvim mrtav. Nitko ne izašći, iz kuće, nitko ne putuje nikuda, momci ne odlaze po selu na sastanke, u 8 sati uveče sve je već u krevetu. U 10 sati uveče radio stanice prestaju sa svojim emisijama, pa se ni u gradovima ne čuje nikakvog glasa. Ipak se tu i tamo dogodi, da netko ostaro malo duže za onjeste, pogotovo stari koji ne mogu spavati. Stari kako jesu zaborave zatvoriti škures, pa se svidjelo vatre i zadmijene petrolejke vidi kroz prozor, što je kažnjivo. Tako je zbog prekršaja propisa o zamračivanju kažnjeno u posljednje vrijeme nekoliko stotina ljudi.

Trst, septembra 1940. — Kako teško prenašaju Tržačani odredbe o zatmititri mesta, jasno pokazuju vedno bolj številne prekršitve. V našem listu smo že večkrat zabeležili teške kazni, ki jih oblasti nalagajo za prekršitve strogih odredb. Vendar pa zgleđa, da ne pomagajo mnogo, ker so vsak dan vedno bolj pogoste. Nobena opozorila oblasti ne zadržalo u veliki meri in tako je policija prisiljena strogo nastopati. Tržaška kvestura objavila, da je v zadnjem avgustovem tednu kaznovala 247 prekršiteljev zatmititvenih odredb. Pri tem opozarja omenjena institucija, da hočejo oblasti na vsak način zatriti te prekršitve.

IZNAJDBA NAŠEGA ROJAKA

Trst, septembra 1940. — Ko se je začela vojna z Italijo, se je moral z drugim Italijanskim državljanom vrniti iz Egipta tudi naš rojak Emil Simič, star 49 let. Tržaškim novinarjem je pokazal novo iznađbo, ki jo je odkril za časa svojega bivanja v Egiptu, koji je bil namešten kot tehnički mehanički inspektor pri Fordovih tovarnah. Njegova iznađba poplozoma nadomestila zračnice pri avtomobilih in drugim vozilih s posebno ugrajeno napravu u gumah, ki nadomestča pritisak. Iznađba je že pa-

tentirana v Italiji in v Sudanu. Za njegov izum se je interesirala tudi angleška vlada, vendar pa je Simič njeno ponudbu odklonil po nasvetu Italijanskoga konzula, kakor pišejo tržaški listi. Njegova iznađba je poplozoma enakovredna sedanjim zračnicama in celo boljša od njih. Ker ni nobenega pritiska, ni opasnosti za eksplozije prav tako tudi ne trpi, ako gre avto s tako gumu preko ostrih predmetov žebeljev, stekla itd. Teža je ista in brzina je še povećana.

KAŽNJENE MLJEKARICE

Rijeka. — Rijeka se uglavnom opskrbljuje mljekom, što ga donose brojne mljekarice iz riječke okolice, ponajvećma iz Jugoslavije. Ima ih međutim i među njima mnogo, koje bi htjele da kao što je ono Isus u Kani gallejskoj pretvorio vodu u vino, tako da i one pretvore vodu u mljeko. Danas međutim postoji na Rijeci stanica za analizu, koja točno na miligram ustanovi postotak vode u mljeku, pa je nemoguće

kupece prevariti. Kako je takav pokušaj i kažnjiv, to je riječki prefekt ovih dana kaznio brojne mljekarice, jugoslavenske državljanke, globom od 50 lira zbog vodenog mljeka. Kažnjene su tako: Regina Marčević, Marija Milčić, Marija Kukuljan, Marija Jugo, Marija Brnelić, Veronika Bačac, Lucija Petrović, Marija i Margareta Jurečić. Globom od 100 lira kažnjene su Ursula Rožić i Jelena Grlias, sve iz Jugoslavije.

NOVI TURISTIČNI KRAJI

Trst, septembra 1940. — Uradni list »Gazzetta Ufficiale« je priniesel nov seznam klimatčnih in turističnih krajev za katere je predpisana taksa za bivanje. Na Goriskem so za klimatčne kraje je proglašeni: Kobarid, Cepovan, Črni vrh, Bovec, Sv. Lucija, Trnovno in Tolmino, v Istri pa: Izola, Veliki Lošinj, Pomurje, Umag, Sv. Štefan (terme) v občini Oprtalj.

UMRL NAJSTAREJŠI ITALIJANSKI SENATOR

V Rimu je umrl najstarejši član italijanskega senata grof Roberto Biscaretti v 95. letu starosti.

JAVIO SE NESTALI VOJNIK

Viznada. — Dne 23. srpnja dobili su ukučani Celija Zebalja iz Svete Nedilje kod Viznada obavijest, da je spomenuti prigodom jednog pomorskog sukoba s neprijateljem nestao. Rodbina je Zebalja oplakala i smatrala ga mrtvim. Međutim je prije nekoliko dana stigla vijest od vojnih vlasti, da je Zebalja ostao na životu, te da se nalazi zdrav u engleskom zarobljenstvu.

MAKSIMIRANJE CEN VINU

Gorica, septembra 1940. — V zadnjih dveh tednih je bilo opaziti, kakor pišejo italijanski listi, neopravičeno dvižanje cen vinu. Od 2.60 lir za liter je cena vinu poskočila na 3.20, 4. 4.40 in celo na 4.80 za navadno namizno vino. Sedaj je ministarstvo za korporacije u skladu s ministarstvom za poljedelstvo odredilo maksimiranje cen vinu lanskega pridelka, da bi preprečilo spekulacije. Za ojašanje določite cen je ministarstvo odredilo temeljnu cenu 13 lir po stopinjno alkohola.

KISA PO SVOJ ISTRU

Rovinj. — Koncem prošloga mjeseca pala je po cijeloj zapadnoj i južnoj Istri oblaka kiša, koja je osvjježila i napojila suhu zemlju. Suša je ove godine bila doista duga, pa je seljak bio zbog toga veoma zabrinut, jer se ni žođeje, koje je ove godine lijepo kazalo, nije moglo doista razviti, pa je zrnje bilo veoma sitno. Isto je tako bilo i s maslinama, krumprom, zeljem i drugim povrćem.

Međutim je kiša, koja je onako obilato nakvasila polja nanovo oživjela suva polja i livade, a isto tako i nasade kukuruza i krumpira.

NORMIRANJE ŠPAGETOV V ITALIJI

Trst, septembra 1940. Testenine in špageti se producirajo še sedaj v nekoliko vrstah. Odbor za normiranje je pred kratkem zaključil, da se bo odslej izdelovala samo ena vrsta špagetov. Kako je v Italiji sedaj samo ena vrsta kruha, tako bodo odslej same vrste špageti. Italija ima po zadnji statistiki 635 tovarn špagetov, v katerih producirajo preko 5 milijonov stotov omenjene italijanske specialitete.

STRUJA GA JE UBILA

Reka, septembra 1940. — Teška nesreća se je zgodila konec avgusta v reškijh ladjedelnih. 29-letni Ludvik Skrinjar iz Sežane, ki je bil namešten pri žerjavu, je po končanem delu izstopil iz kabine na žerjavu ter se pri tem dotaknil z glavu ob električne žice visoke napetosti. Pri tem ga je zadela električna struja. Na pomoć se mu priskočili njegovi tovariši, toda vse je bilo zaman, ker je bil nesrećni Skrinjar že mrtav. Zapušta ženo in hčerko. Pokopali so ga na Reki.

SVIM NEMARNIM PRETPLATNICIMA

poslali smo opomene s molbom da udovolje svojoj pretplatničkoj dužnosti. Naročito se to tiče onih, koji su godinama u zastatku prema listu. Da im olakšamo položaj predložili smo im da barem djelomično podmire svoj dug, da čemo ih neko vrijeme još počekati. U koliko ipak ne bi toga učinili, bit ćemo PRISILJENI DA IM OUBUSTAVIMO LIST, jer nema doista nikakvog razloga da list radi takvih nesavjesnih pretplatnika dolazi u položaj, da mora koji put i protiv volje redakcije izostati. Tu smo ispriku dužni ONIM NASIM SAVJESNIM PRETPLATNICIMA, kojima obećavamo, da čemo svakako nastojati eliminirati ovaj manjak. Ali zato nam je potrebna suradnja sviju naših čitatelja. ZATO DUŽNICI IZVRŠITE SVOJU DUŽNOST PREMA LISTU!

Policija opozarja pred zlikovci

Trst, septembra 1940. — Tržaška kvestura je objavila v listih, da se v mestu nahajajo številni zlikovci, ki hodijo od hiše do hiše ter prav zaupno obljubljuje privatnikom, da jim bodo preskrbeli kave in sladkorja. Seveda laikomršljeni ljudje radi nasedaju na limance in jim dajajo po navadi tud nekađ denarja na račun. Ko dobe denar, se ti »dobavljači« ne prikažejo več. Pri tem jim gre še to v prilog, ker jih njihove žrtve ne morejo naznaniti policiji, ker bi se same izpostavile kazni, kajti privatnikom je prepovedano kupovati kavu, ki jo morajo dobiti samo na podlagi kart.

Prav tako svari tržaška kvestura pred raznim zlikovci, ki se predstavljajo kot zastopniki režijskih organizacij in prodajajo ter kasiraju za razne knjige in revije v dobrovolje namene. Kvestura je prišla že tu Italijane, ki su razpećavali v ta nameni knjige in druge časopise. Obilasti opozarjajo prebivalstvo, da ne naseda takim zlikovcem.

ZAPLEMBA SOVRAŽNIKOVEGA IMETJA

Trst, avgusta 1940. — Italijanski uradni list »Gazzetta Ufficiale« je priniesel dekret na podlagi katerega so bili zaplenjeni zavoji na v reški carinarnici, ki pripadaju francoskim in angleškim institucijam.

ZATVORITEV OTROŠKIH KOLONIJA

Gorica, septembra 1940. — Z zaključnuo manifestacijo so bile razpušćene otroške polne kolonije po naših kraji. Tako so se zaplir otroško kolonijo u Idriji (Colonia elioterapica »Giovanni Erzeni«), ki je delovala dva meseca. Prav tako je bila zaprta otroška kolonija na Nabrežini. Kolonijo v Sejanu je za slovo obiskala knjeginja Margerita Burbonska, hći devanskoga vojvode, ki jo je gmotno pomagala.

TALIJANSKI INTERES ZA GOSPODARSTVO JUGOSLAVIJE

U Zagrebu je boravio glavni ravnatelj Talijanskog izvoznog instituta iz Rijeke Commendatore Ciucci, koji je posjetio Zagrebački Zbor, predsjednika Zagrebačkog zbora Rudolfa Erbera i neke privredne institucije. — Posjetio je odelovno predstojnika za trgovinu, obrt i industriju dra Mirka Lamera, s kojim je razgovarao o aktualnim pitanjima talijansko-hrvatskih gospodarskih odnosa.

Urednik »Hrvatskog Dnevnika« dao je izjavu o gospodarskim odnosima između Italije i Jugoslavije, odnosno Italije i Hrvatske.

Italija ima s Jugoslavijom trgovački ugovor — kazao je Ciucci — po kojem se odvijaju gospodarski odnosi između obih zemalja. Postoji i mješoviti komitet između Jugoslavije i Italije, koji ima specijalnu birnu, da se brine za rano otkožu u izmjeni dobara između Italije i Jugoslavije, to jest, da ta izmjena najbolje odgovara interesima i potrebama jedne i druge zemlje.

Poznato je — nastavio je dalje Ciucci — da se mnogi ekonomski sektori Italije i Jugoslavije upotpujuju. Jugoslavija daje Italiji drvo i stoku, a u prošlosti je davala i žitarice. S druge strane Italija daje Jugoslaviji prediva, tkanine, kemijske proizvode, strojeve i ostale industrijske proizvode. Što se tiče Hrvatske, ona u jugoslavenskom izvozu drva i stoke zauzima najvažnije mjesto. Osim toga izvodi Hrvatska u Italiju perad, a u posljednje vrijeme nešto ugljena.

Već iz ovoga se vidi, da se Italija i Jugoslavija, odnosno Italija i Hrvatska mogu lijepo gospodarski upotpujivati. Italija sa svojim industrijskim proizvodima može otridoniti mnogo ekonomskog razvoju Hrvatske. I to u prvom redu poljoprivrednim strojevima u svrhu podzivanja obradbe zemljišta, a zatim strojevima za preradu zemaljskih proizvoda. Na ovom polju vjerujemo, da će biti veoma mnogo posla. Osobito obzrlom na široki program, koji si je banovina Hrvatska uzela za poboljšanje i promicanje agrarne proizvodnje. U poljoprivrednim strojevima Italije naći će banovina Hrvatska uspjerna sredstva za realizaciju toga programa.

Commendatore Ciucci optputovao je u Beograd, gdje će se zadržati nekoliko dana i posjetiti tamošnje glavne privredne faktore.

ANTUN ŽUŽIĆ ZVAN BUČA, VODJA VLAHA

(IZ BILJEŽAKA TALIJANSKOG PO VJESNIČARA CARLA DE FRANCESCHI)

Poznati talijanski istarski povjesničar Carlo de Franceschi, napisao je — kako je u našem listu bilo već u nekoliko navrata spomenuto — knjigu memoara iz doba svoga javnoga djelovanja. Neka smo od tih njegovih zapamćenja, koja su u vezi s našim narodom, već objavili u našem listu. Ovdje donosimo poglavlje, koje obrađuje borbu jednoga našeg nepismenog seljaka iz zapadne Istre, za rođjenu grupu s velikom porodicom markiza Polesini-a u Poreču, koja se odigrala prije skoro 100 godina.

Carlo de Franceschi piše:

Obitelj markiza Polesini bila je u ono vrijeme naročito izložena mržnji činovnika Okružja (u Pazinu). Ovi su očito vjerovali u mogućnost uslika u Poreču, gdje je pučanstvo, koje je tada brojilo jedva dvije hiljade duša, pokazivalo najživlje simpatije za Mletačku republiku. »U tom slučaju« — reče mi jednog dana u Pazinu s uobičajenom svojom naduvanošću okružni komesar Hein, — »ja bih sakupio seljake ovog kraja i pošao bih s njima na Porečane«. Odgovorih mu: »Kako si predstavljate, da bi maleni Poreč pravio revoluciju? Ipak znate, da vi ne biste bili u Staju, da ga pokorite pomoću naših seljaka, kad bismo se mi građani posjednici pazniskoga kraja oduprli, jer bi oni prije poslušali naš glas nego vaš«. Ali se je kasnije doznavo, da je Okružje bilo stvorilo plan, prema kojem će postaviti četu od 400 ili 500 Vlaha iz sela Sv. Ivan od Šterne, Muntirija i Bačve, većinom kmetova i najamnika obitelji Polesini, koja je ondje imala velike zemljišne posjede, pa da ih onda stavi pod komandu Antuna Žužića. Bude jednoga od njih, da se u slučaju potrebe bace na Poreč, mameći ih nadom, da će se riješiti zajmova i dugova naprama markizima Polesini.

Reći ću vam nešto o tom Buči. To bijaše Vlah (Morlak, Hrvat iz j. z. Istre, prip. prev.) iz Sv. Ivana od Šterne, visok i snažan, analifabeta, ali jako ostrucman i veoma prepreden. Pod običnim i učtivim izgledom skrivaše srce ponosito i sposobno za duboku mržnju, spojeno s rjetkim pretvaranjem. Govorio je vrlo dobro talijanski. Da pokažem njegovo ostrumije ispričat ću jedan slučaj. Župna crkva u Sv. Ivanu od Šterne trebala je vrlo znanu da se poprav.

Pošto župljani nisu bili u stanju, da podnesu troškove, koji su se redovito izdvajali njih porazdieliti prema veličini posjeda svakoga od njih, ponudi se tadani župnik don Stjepan Vicini Ričosa, da će on te troškove preduimati, pa da mu ih svaka obitelj i određeno vrijeme povratu prema dijelovima, koliko na koju snuda. Svi su bili više nego zadovoljni. Obnovljena crkva s novo sagradjenim zvonicom bila je u očima onog pripripostog svijeta na ponos kraja. Ali slovahenac župnik htijehi da i njegovo ime steeh lijep glas od dojdjućih narastaja, postavi nad vratima crkve u kamenu latinski natpis, koji je glasio, da je on darežljivo crkvu obnovio o svom trošku (suis sumptibus). Jednog dana neki stranac prolazeći kroz Sv. Ivan od Šterne uzme slučajno za vodiča na svom putu Buču. Kao što se obično događaja, htjede vidjeti crkvu, te pročitavši natpis usklikne okrenut vodiču: »Mora da je izvanredan čovjek vaš župnik, ako je o svom trošku obnovio ovu crkvu.« »Tko vam je to kazao, mo gospodine?« — odgovori Buča. »Pa to dokazuje ovaj natpis, što ga čitam baš sada« primjeti stranac. A Buča: »Pročitajte mi ga, molim vas.« »Znate li latinski?« »Vraga znam.« »Dobro, dakle, pročitajte mi ču vam ga talijanski!«

Čuvši o čemu se radi plane Buča: »Naš župnik ne samo da nije darežljiv, nego se nastoji što više obogatiti na svaki način. Znamte dakle, da pošto mu župljani nijesu platili rate troškova, koje je on samo predumio za crkvu, postupa protiv njima sudbenim putem. To je zbilja bilo istina. Kad je Buča dobio tužbu na platež rate, uzme sa sobom čovjeka vješta pismu i daje si točno prepisati natpis. Na dan rasprave župnik zatraži, da tužbeni udovolji odmah svojoj užznosti ili pak da bude osuđen na platež kao i drugi. Buča ustvrdi, da mu ništa ne duguje, i da može to doka-

zati ispravom. Župnik ga smijeh se pozove, da je predložio, a ovaj izvuče prepis natpisa i pruži ga sucu s riječima: »Izvolite pogledati, da li ova isprava ne dokazuje neopstojnost zahtjeva gospodina župnika, koji priznaje, da je obnovio crkvu o vlastitom trošku.« Župnik rasključiv oči od iznenadjenja morade priznati, da je prepis govora potpuno natpisu koji je on sam postavio, na to mu je sudac savjetovao, da ne nastavlja parnicu. Zbilja župnik izjavi, da povlači tužbu, a uz to zamoli vruee Buču, da ništa o tome ne kazuje drugim dužnicima.

Obitelj Buča držaše kroz nekoliko generacija jedan posjed Polesini-a u zakupu, za koji plaćahu zakupninu u naravi. Otac Antunov, čovjek jednak snu u ostrumonošću i lukavosti, pokuša da se izvuče sudbenim putem iz obveze plaćanja, ali neuspjeh u svojoj namjeri bude prisiljen potpisati jedan ugovor i nastaviti plaćanja u naravi. Poslije njegove smrti i kad nadodje godine 1848. i zakon o aboliciji feudalnih tereta, Buča smatraše, da taj zakon može biti primjenjen također i na njegova zakupni posjed, da se izvuče od daljnjeg plaćanja zakupnine. Za to je bio optužen u Polesini-a na osnovu gore spomenutog ugovora primjenjen također i na njegov zakupni odnosaj. Buča je smislilo, kako će tužbama lišiti ove isprave. U toj namjeri pričinjaju se, kao da će se upustiti u pregovore s njima, dolaze često k njima nu razgovor. Jednog dana uzme sa sobom svog brata Valentina i uputi se u pisarnu Polesini-a. U prvoj sobi je pisao nadglednik Tommasini usred arhivarskih akata, u drugoj više unutra radlo je stari markiz Benedetto. Obrativši se na potonjega govoralu mu o svom raspoloženju, da se dođe do kakvog sporazuma, te ga zamoliše da im pročita original ugovora, pošto da se ne sjećaju nekotjih točaka istoga. Markiz naloži Tommasini-u, da im ga pročita, i kad je to učinjeno, Buče se nato udaljše govoreći, da će doći nastaviti pregovore jednog od najbližih dana. Međutim su oni opazili, u koju ladicu arhiva je bio stavljen fascikl, u kojem je bio uložen ugovor usred

drugih spisa. Par dana iza toga povratih se obijela u Poreč i postavih se pred pacu Polesini i za vrijeme podneva pričekaš dok izadje nadglednik Tommasini, da podje na ručak, upitaše ga, da li je markiz s kojim da žele govoriti, još u pisarni. Dobiših pozitivan odgovor popeše se u kuću. I Antun se uputi ravno i slobodno na razgovor s markizom Benedetto u drugu sobu, međutim Valentin stupi tiho u prvu, izvadi iz ladicе gore spomenuti fascikli i ode. Antun se oprosti s markizom uz uobičajene napiznizne naklone obećavši, da će se vratiti sutradan, da dovrši ovi stvar. Probdje mnogo dana. Buče se ne dadeš vidjeti i Polesini naredi nadgledniku, da nastavi parnicu, ali htijehi uzeti u ruke dotični fascikli na svoje čudo ne nadje ga više. Za neko vrijeme poslije dobie ga putem pošte, ali bez originalnog ugovora. Usprkos tome parnicu dobio Polesini, i pošto je bilo osudom priznato, da su oni slobodni vlasnici posjeda, naredjeno bude Buči, da ga isprazni i napusti. On ustraje kod toga, da se na posjed održi, te bi određeno, da ga se silom istjera. Nadglednik podje sa dvadesetak oklepnih stražara, da uzme posjed i kuću, ali se je Buča zabarikadirao, navalo ogromno kamenje na prozore i postavih se dobro obružan na jedan prozor zaprijehi se, da će ubiti svakoga tko se usudi približiti se, jer da je odlučio izginuti sa čitavom obitelji. Vidjevši očajni korak Bučini i bojeći se da ovaj ne drži u kući pritajene i spremne, da ga pomognu, i kakve druge individue, ne usidiše se nadglednik i stražari približiti i odustaje od tog poduhvata. Malo dana iza toga oblast dade većom silom odstraniti Buču, čija je kuća bila, čim je izišao, porušena sve do temelja, da se ne bi povratilo i opet smještio. On si je iza toga sagradio kolibu od granja, u koju se je stisnuo na nekoliko mjeseci, na granici Muntirija i Tijana, u kojem potonjem mjestu je imao rođjaka divlje čudi, čijom se je pomoću poslije služio kako se je vjerovalo, pri nastavljanju zlodjela, o kojima će poslije govoriti.

(Svršit će se.)

FRANCE BEVK — PETDESETLETNIK

Dne 17. t. m. bo naš pisatelj France Bevk praznovao 50-letnicu življenja, na žalost menda zaradi sedanjih težkih časov ne u domaćem krogu.

Pisatelj Bevk je sin naših Gora, ki so dale že zelo veliko naši literaturi. (Naj omenimo samo Pregljaj). Ne bo odveč, če s temi skromnimi vrticami osvježimo nekaj iz Bevkovega življenja.

Je sin bajtarskih staršev. Njegov oče je bil čevljar. Ko je doma dovršil enorazredno ljudsko šolo, je bil potem pet mesecev trgovski vajenec. Tudi očetu je pomagal pri čevljarskom delu. Od tega življenja se je kmalu iztrgal in šel na pripravništvo, potem na učiteljske in je tako postel učitelj. Vojna vlaha ga je vrgla na fronto, po vojni pa se je vrgel v žurnalizem in pisanje knjig.

Prišel je pisati strašno zgodaj, kakor sam pravi. To je bilo še v ljudski šoli, ko je začel pisati na hrnav papir, v kakršnega so zavijali sladkor. Sprva je pisal strašga nove povesti in pri eni taki povesti, da ga je začela teta ter ga je bilo sram. Na pripravništvi je pisal pesmi. Svoje izdelke je pošiljal na vse strani. Že takrat se je torej pri njemu opazila značilna plodovitost. Lalko si predstavljamo njegovo veselje, ko je bila prva njegova stvar objavljena v tržaškem »Družajstnem prijatelju«. To je bila črtica »Vstajenje«. Takrat mu je bilo komaj 16 let in prvi uspeh ga je še znatno podžal k vztrajnem delu. S pesmimi je zalagal »Vrtec« in druge dijaške liste. Takrat je tudi že pisal podlistke za naše časopise. Kmalu pa je prišel tudi že v »Dom in svet«. Toda njegovo pravo resno delo se je pričelo v l. 1914., ko je prevzel uredništvo »Dom in sveta« Izidor Cankar. Tedaj je nastal »Grešnik«, »z l. 1914« in »Most samorilecve«.

Prva njegova tiskana knjiga je bila mladinska zbirka »Pastirski pri kresu in lesu«, kateri je precej naglo sledilo še osem drugih knjig.

Največji vpliv na njega je gotovo imel Ivan Cankar, ki ga je vsega zel in omamil. Ko ga je enkrat dobil v roke, ga ni odložil, dokler ga ni vsega prečital. Ker je sovražil slovnico, mu je bil Cankar tudi učitelj jezika. Drugi pisatelji niso na njega toliko vplivali. Najbližji pesniki so mu bili Prešern, Zupančič, Kette in Murn.

Od tujih pisateljev je vzljubil Gorkega. Globoko je posegel tudi v rusko literaturo. Strindberga pa je posebno vzbudil zaradi njegove brezobzirne odkritosti.

Znano je za Bevka, da je najplodovitejši pisatelj, zato nas bo zanimalo, kako dela. Piše zelo lahko. Krašje stvari (novela in črtice) napravi takorekto v enem samem zaletu. Ko izgradi temeljno misel, mu gero naglo izpod rok. Pri daljših stvarih si napravi še načrt posezanež poglavij.

Bevk smatra, da je vsakemu literatu potrebna tudi pridnost poler talenta. Tudi razpoloženje ni vse, ker to prihaja od časa do časa in bi bilo treba predložiti ča-

France Bevk

kati. Zaradi tega se je moral malo posiliti. Določil si je uro in dan in tako je pričel pisati: Ko je sedel, se je delu privadil i tudi razpoloženje je prišlo. Njegov hitri tempo narekuje obilica snovi in zamisli. Med ono snovio se mu kar sproti poraraje že novi načrti.

Iz cankarjanstva je šel Bevk kmalo naturalizma v realizem. Piše, kar čuti in kar vidi. Pisanje mu vodi zdravo realno gledanje.

O načrtih le nerad govori. Socialnost je tudi njegova značilna plat. Za življenjski cilj si je postavil: napisati v ciklu povesti slovensko zgodovino.

France Bevk je najplodovitejši slovenski pisatelj. Na Primorskem in v ostali Sloveniji je obimnosto že navajeno, da mora dobiti vsako leto nekaj njegovih knjig. Snov je vedno nova in izvorna, čeprav dela »na tekemem traku«.

V zgodnjih letih je bil pesnik. Toda še sedaj mu ni zamrlo to v njemu. To se poznata tudi iz proze. Pravi, da za pesem bi mu bilo treba miru in predvsem časa, oboglega pa mu primanjkuje.

Življenje mu nudi največ snovi. To kar ga zanima, si nakratko napiše. Vselej izbere tisto snov, ki najbolji odgovarja trenutnemu duševnemu razpoloženju. Včasih pa mu ne gre in začeto stvar odloži tudi za leto dni. Potem pa mu gre delo gladko izpod rok, kakor da je ves ta čas samo ob sebi nastajalo v podzavest. Svoje najbolje stvari je vrgel na papir v najkrajšem času. Zanjda leta prepíše vsako delo najmanj dvakrat, dokler mu ne da končne oblike.

Orisali smo v glavnih potezah, kako je začel naš pisatelj z delom in kako ga je nadaljeval. Podali smo v par vrticah kra-

VSEM NEMARNIM NAROČNIKOM

smo poslali opomine s prošnjo, da izvrše svojo dolžnost. Posebno zaveda to vse TISTE, KI SO DOLŽNI LISTU ŽE VEČLETNO ZAOSTALO NAROČNINO. Da jim olajšamo položaj, smo jim predložili, da vsak delno plačajo svoj dolg ter da bomo še nekaj časa počakali nanje. Ako tudi v tem času ne bodo poravnali svojega starega dolga, BOMO PRISILJENI USTAVITI JIM POSILJANJE LISTA, ker v resnici ni nikakvega razloga, da list zaradi takih nevestnih naročnikov zaide v položaj, da mora včasih tudi proti volji uredništva izostati. To opravčilo smo dožnji napravili ONIM NAŠIM ZAVEDENIM NAROČNIKOM, ki jim obljubljamo, da bomo na vsak način poskušali eliminirati ta primanjkljaj. Toda za to nam je potrebno sodelovanje vseh naših naročnikov. ZARADI TEGA, DOLŽNIKI, IZVRŠITE SVOJO DOLŽNOST NAPRAM LISTU!

RASPRAVA M. DEMARINA O STJEPANU RADIČU KAO PEDAGOGU

U Zagrebačkom »Obzoru« izašao je prikaz Dra. Ivana Esaha o raspravi čideje Stjepana Radića o reformi školstva, koju je napisao poznati pedagog, prof. Mate Demarin. Rasprava je izašla kao zasebni otisak iz časopisa »Savremena škola«.

Demarin raspravlja o vrlo značajnom radu Stjepana Radića u području odgojne problematike, veli »Obzorov« recenzent. Stjepan Radić je bio također i značajni pedagog, upravno pedagoški pisac i školski reformator. To je u ostalom i potpuno razumljivo, kako to izašao Demarin, da je Stjepan Radić, osim važne nacionalne hrvatske filozofije, borac za narodna i čovječanska prava, za socijalnu pravdu kao preporoditelj i politički prosvjetitelj svoga naroda, a time i kulturni, po strukturi i naravi same stvari našao i u prosvjetnoj, školskoj i odgojna pitanja.

NEMSKI ZBIRALNI DAN U JUGOSLAVIJI

Vodstvo nemške narodne manjšine u Jugoslaviji je odredilo u nedeljo 1. septembra u vseh krajev, kjer prebivajo Nemci v dunavski banovini, zbiranje prispevkov za nemški šolski fond. Zbiranje so organizirale organizacije nemške narodne manjšine ter so pri njem sodelovali vsi člani Kulturbunda in ostalih nemških organizacij.

NOVA CESTA U ALBANIJI

Pred nekaj dnevi so italijanske oblasti pristovovalale svečani otvoritvi nove ceste, ki gre od Tirane preko prelaza Priska do notranosti. Često jezo zgradile vojaške tehničke čete. Poročilo pravi, da bo nova cesta rešila važne komunikacijske probleme v tem delu Albanije, ki ima lepo panoramo in možnost za razvoj turizma.

MONOPOL ZA UVOZ LESA V ITALIJO

Trgovska zbornica u Zagrebu je obavestila interesovane svoje področja, da je delniško društvo »S. N. I. L.« (Societa nazionale per l'importazione del legname) u Rimu, ki ima poldržavni karakter, dobilo monopoli za ves avoz lesa u Italijo iz Jugoslavije.

SREČANJE Z ABRAHAMOM

V krogu svoje družine je dne 24. avgusta t. l. praznovao pedesetletnicu rojstva naš rojak Jože Pahor, uslužbenec železniške direkcije u Ljubljani. Jubileant je po rodu iz Preseca na Krasiu. Svoje otrokve je vzgojil ljubezno, tako našega Primorca. Zavednemu rojaku in našemu zvestemu naročniku želimo še mnogo srečnih in zdravih let ter mu iskreno čestitamo! (***)

DUHOVNIŠKE VESTI

Gorica, septembra 1940. — Z dekretom gorisške nadškofa je bil imenovan za dekana u Devinu msgr. Gregorj Della Tolla, ki prihaja iz Trsta. Della Tolla je bil tajnik našega Marčgottija u Gorici in tudi za časovka Marčgottijevu u Carigradu. Svoje duhovniško poslanje izvršuje u Devinu, štitvanu in Sesljanu že od letošnjega maja.

V Ajdovščini je bil imenovan za župnika don Mario Virgulm. Za vikarja u Jamljanu je bil postavljen don Beniamino Bianchi.

tek življenjepis. Ob polovici stoletja svoje-ga življenja se lahko France Bevk s ponosom ozre na svoja dela, ki gredo že v desetline. Kar preveč bi bilo, če bi jih vsa tukaj naštevali. Njegova plodovitost na ni teko obilna u svojem kmetkuvstvu, u zvo-đušvno življenje. Instinkti in tradicije obvladujuće čustva pod navidezno lenim pretakanjem življenja divjajo u osebah njegovih del trdovratne strasti in deminičnoga usoda.

Francetu Bevku želimo še mnogo plodnih, srečnih in zadovoljnih let u domaćem kraju!

MANJINSKI PROBLEMI

Stanovništvo Erdelja koji je pripao Madžarskoj

RUMUNJSKI I MADŽARSKI PODACI

Prema rumunjskim statističkim podacima od 1. siječnja ove godine teritorij koji se na osnovu arbitraže u Beču ustupa Madžarskoj ima 2,699,007 stanovnika. Od toga Rumunja ima 1,304,903, t. j. 50 posto, Madžara 968,000 t. j. 37.1 posto; Nijemaca 72,100 t. j. 2.8 posto; Židova 148,649 t. j. 5.7 posto; Rusina 28,098 t. j. 1.1 posto, i drugih narodnosti 87,184 t. j. 3.4 posto.

Prema vijesti madžarske brzojavne agencije teritorij, što ga je Rumunjska vratila Madžarskoj iznosi 45,000 četvornih kilometara, a broji 2,370,000 stanovnika. Na osnovu podataka popisa pu-

čanstva iz godine 1930. iznosi broj Madžara 1,150,000, t. j. 48 posto, broj Nijemaca 60,000 (2.5 posto), Rumunja 1 milijun (43 posto), a ostalih 160,000 (6.5 posto).

Beogradska »Politika« donijela je da prema statici iz godine 1930. u krajevima koji se ustupaju, stanuje 2,365,937 ljudi. Od toga bilo je 1,171,331 Rumunja t. j. 49 posto, Madžara 910,692 (38 posto), Nijemaca 68,254 (2.9 posto), Rusina 24,000 (1 posto), Slovaka 18,527 (0.8 posto), Židova 183,763 (5.8 posto), cigana 46,638 (1.9 posto), ostalih narodnosti 8,019 (0.3 posto).

Što predviđa zakon o autonomiji Potkarpatske Rusije?

Madžarska brzojavna agencija javila je prošlih dana: Upravo je štampan zakonik prijedlog o stvaranju autonomne Potkarpatske vovodine. Zakonski prijedlog sastoji se od četiri poglavlja. U prvom poglavlju predviđa se, da se grad Užhorod (Ungvár) priključi Potkarpatskoj vojvodini, te da postane njenim središtem. Odradama istog poglavlja određuju se područna raznovrsnost ukrajinskog (rusinskog) jezika i madžarskog jezika u Potkarpatskoj vojvodini. Ukrajinski (rusinski) jezik je u madžarski jezik nastavni jezik u svim školama. Činovnicima i učiteljima mogu se imenovati samo osobe, koje vladaju ukrajinskim i madžarskim jezikom. On osobe koje se već nalaze u kakovoj službi, a ne znadu jezik od ta dva jezika, moraju najkasnije za dvije godine od-

stupanja na snagu ovoga zakona naučiti jezik koji ne znadu.

Autonomna oblast Potkarpatske vojvodine obuhvaća gospodarski, socijalni i politički mjesnu i finacijsku upravu. Na čelu vojvodine nalazi se vojvoda vojvodski sabor u koji ulaze vojvodni činovnici, kotarski načelnici i gradonačelnik Užhoroda. Deset članova skupštinske dekretom imenuje kraljevski namjesnik. Ostali članovi, čiji će se broj naknadno odrediti biraju se. Vojvoda se bira od sabora na pet godina. Sabor odobrava samoupravni proračun i unutarnju upravu. Vojvoda izborom postaje članom kornjeg doma madžarskog parlamenta i on je za vrijeme trajanja mandata predstavnik kraljevskog namjesništva i najviši predstavnik vlasti u Vojvodini. Sudstvo nalazi se u rukama Ukrajinaca.

NJEMAČKO ŠKOLSTVO U JU GOSLAVIJI

OTVORENJE NJEMAČKE GIMNAZIJE U BEOGRADU

U Beogradu je na svečan način otvorena njemačka privatna gimnazija s pravom javnosti. Otvorenju su među ostalim prisustvovali njemački poslanik von Heeren, njemački generalni konzul i predstavnik nacionalsozialističke stranke u Jugoslaviji dr. Franz Neuhäuser, pomoćnik ministra prosvjete Boško Bogdanović, evangelički biskup dr. Popp predsjednik beogradske općine Jevrem Tomić, predsjednik njemačko-jugoslavenskog društva sveuč. prof. Miloš Trivunac, predstavnik vodje njemačke narodne grupe u Jugoslaviji bivši zastupnik G. Hamm, osoblje njemačkog poslanstva i t. d. Učenicima i učenicima njemačke građanske škole otpjevali su jugoslavensku državnu himnu, a zatim je govorio g. Franz Moser, predsjednik njemačkog školskog društva. On je među ostalim rekao, da je 1939. tadašnji ministar prosvjete Stevan Čirić obećao, da će se početkom te godine

odobriti osnivanje njemačke gimnazije u Beogradu. No do toga nije došlo, ali su ipak nastavili pregovori, koji su doveli do uspjeha, kad je za ministra prosvjete imenovan dr. Korosec. Zatim je govorio dr. Alojz Schmaus, tajnik njemačkog školskog odnosa. Nakon njega je pomoćnik ministra prosvjete g. Bogdanović pozdravio u ime ministara prosvjete dra Koroseca otvaranje njemačke gimnazije u Beogradu.

Nakon njega je govorio poslanik von Heeren, koji je naglasio, da je davna želja ne samo njemačke kolonije u Beogradu nego i mnogih Jugoslavena, da se u Beogradu otvori njemačka gimnazija. Dalje je rekao, da je uvjeren, da će gimnazija odgojiti javne radnike za zbliženje jugoslavenskog naroda i njemačkog naroda, te je u ime vlade Reicha obećao punu pomoć ovoj školi. Svečanost je završena pjevanjem njemačke nacionalne himne.

NJEMAČKA PARALELKA U MARIBORU

»Deutsche Nachrichten«, glasilo njemačke narodne manjine u Sloveniji piše, da se u Mariboru prijavio za upis u njemačku paralelku pučke škole 41 učenik, ali da su vlasti odbile upis 28-riec djece, jer da nisu Nijemci. List međutim veli, da Nijemcima moraju smatrati ova djeca, čiji su roditelji članovi Kulturbunda, jer da je s time njemačka manjina sama posvjedočila njihovu narodnu pripadnost. »Deutsche Nachrichten« poziva se na vladinu naredbu od 15. svibnja ove godine, koja veli, da za primanje djece u njemačku, odnosno u manjinsku školu, odlučna izjava njihovih roditelja o narodnosti. List još veli, da je banska uprava u Ljubljani riješila, da se od 41 učenika primi u njemačku paralelku pučke škole u Mariboru 3 bez prigovora, 10 uslovno, ako bude u školi mjesto, dok je 28-riec odbijeno primanje, jer da su neosporno slovenske narodnosti.

Kako javljaju iz Novog Vrbsa interes za tamonižu njemačku gimnaziju je velik. Do sada se upisalo 436 djece, ali se računa, da će se ovaj broj povećati.

Iz privatne njemačke realne gimnazije s pravom javnosti u Zagrebu saopćuju, da je rješenjem Banske Vlasti banovine Hrvatske odobreno da se u taj zavod mogu upisati i pohadati ga i učenici hrvatske ili druge slavenske narodnosti kao i djeca ostalih stranih narodnosti.

Odjelni predstojnik za prosvjetu prof. Škorjarić propio je objašnjenje i upute naredbi bana banovine Hrvatske o otvaranju odjela narodnih škola za djecu u nedržavnim nastavnim jezikom. U uputama se među ostalim veli:

Odjeli banovinskih narodnih škola s nedržavnim jezikom mogu se otvarati

prema toč. 1. i 2. čl. I. spomenute naredbe samo za djecu državljana Kraljevine Jugoslavije s nedržavnim naterinskim jezikom. Kako se pak prema toč. 6. čl. I. spomenute naredbe kod otvaranja takovih odjela ne može uzeti u obzir i broj upisane djece strane državljana, to se kod upisa djece — radi otvaranja novog odjela s nedržavnim nastavnim jezikom — može u pripreporom slučaju tražiti od roditelja da predlože svjedodžbu o državljanstvu.

VOĐJA NJEMAČKE GRUPE U JUGOSLAVIJI, NJEMAČKIM UČITELJIMA

»Glawonischer Volksbote« (Osijek) javlja da je vođa njemačke narodne grupe u Jugoslaviji dr. Sepp Janko održao na sastanku njemačkih učitelja u Novom Sadu govor, u kojem je naglasio, da je njemačka narodna grupa uvijek radila u granicama zakona, ali da se ne može smetnuti s uma, da ona teži potpunom izjednačenju. Zelim poći ravniim putem vojnika — nastavio je dr. Janko. — a ne putem trojstva. Zatim je dr. Janko upozorio prisutne, da ne budu nestrpljivi. Njemačka narodna grupa — rekao je — čekala je 200 godina, pa mora strpljivo i disciplinirano sačekati vrijeme, da se svaz pitanja njemačke narodne grupe u Jugoslaviji urede prijateljski.

ZAHTEVE NEMCEV U SLOVENIJI

Kakor poroča novosadski »Deutsches Volksblatt«, so zastopniki »Kulturbunda« izročili pomoćniku prosvetnega ministra spomenico nemških staršev iz novomeškega, črnomeljkega in kočevskega srezu, v kateri zahtevajo otvoritev nemških razredov na nekaterih šolah v omenjenih srezih. List pripominja, da so pokazali v prosvetnem ministarstvu mnogo razumevanja za to zahtevo in da pričakujejo zadovoljivo rešitev izročene prošnje.

VIJESTI IZ DOMOVINE

MLADA PRIMORSKA GENERACIJA NA IZLOŽBI SLOVENSkih LIKOVNIH UMJETNIKA U ZAGREBU

U Zagrebu je 8 o. mj. otvorena izložba skupine slovenskih slikara i kipara, koji su nastupili kao »Klub neovisnih likovnih umjetnika« Izložba dvanaestorice umjetnika koje resi simpatična odlika — njihova mladost i plemenita umjetnička ambicija u njenoj neposrednoj rezulatu, nalazi se u velik broj sliova slovenskoga djela Julijske Krajinu. To su:

Zdenko Kalin, koji je rođen godine 1911. u Solkanu kod Gorice.

Zoran Mušič, koji je rođen godine 1909. u Gorici.

Nikola Pirnat, rođen 1903. u Idriji. On je i marinar u Idriji.

Nikola Omrca, rođen 1911. također je Idrijanin, a

France Mihelič, koji je rođen u Viznarju kod Škofje Loke godine 1907. je također djelomično primorski Slovenac a obitelji na to, da su mu roditelji iz Boveca kod Gorice.

Primorski Slovenec je i nešto stariji od ostalih France Jafovec, rođen god.

1897. u Trnovu kod Ilirske Bistrice.

Značajna je čitave ove skupine mladih umjetnika, da su svoju umjetničku izobrazbu stekli u Zagrebu, na zagrebačkoj Umjetničkoj akademiji. S našom stranom prijeli istaknuti okolnost, da su svi ili gotovo svi nakon završenih studija u Zagrebu probavili neko vrijeme na studijama u Italiji. Ipak je najvažnija okolnost za nas — i Slovenec i Hrvat — da je naš uči začaj među mladom slovenskom umjetničkom generacijom dao tako veliki broj predstavnika na području likovne umjetnosti, što je svakoga jasno dokaz njegove visokokulturne razine.

Zagrebačka izložba mlade slovenske umjetničke generacije ile u red onih priredaba koje se od nekoga vremena uspješno redaju na području uzajamne kulturno djelatnosti između hrvatskoga i slovenskoga naroda. To smo korisno nastojanje već nekoliko puta pohvalno istakli, a ova puta čitavo je u toliko radnje, što u tom postu blizno sudjeluje tako veliki broj naših mladih učit slovenskih zemljaka.

Nakon kongresa etnologa i etnografa u Zagrebu

Jedan prijedlog profesora J. Mika

Od 24. do 26. kolovoza održavao se je u Zagrebu kongres etnologa i etnografa. Na ovom kongresu raspravljalo se, kako da se uvede nova nauka, etnologija i etnografija, ili bolje reći hrvatski: narodoznanstvo, u sve srednje škole. Nakon svestranog razmatranja došlo se do rješenja, da se u svim srednjim školama Banovine Hrvatske uči narodoznanstvo po 2 sata nedjeljno. Nadalje stvorio se je prijedlog, da se napišu dvije skolske knjige narodoznanstva i to jedna za I., II., III. i IV. razred, a druga za VII. i VIII. razred. Obukom ove nove nauke počeo će se već u ovoj školskoj godini.

Na drugom dijelu kongresa govorilo se, kako da se sakupi narodno blago i tko bi u tome morao imati najviše učesća. Tu se je pojavilo mnogo govornika iz svih hrvatskih krajeva, a među njima bilo je zastupano i naših Istrana. Kako se vidi, ide se zatim, da se pokupi narodno blago, da se ga sredi i svrsta u nauku i da se narodna hrvatska kultura uči ne samo na sveučilištu i srednjim školama, nego i u pučkim školama. Prva je svrha ove nauke da se znade kako hrvatski seljak živi, kakvi su njegovi običaji, kakve su mu pjesme, pobjevke, priče, poslovice, dosjetke, poljski alat, nošnja itd. Druga je svrha, da se u narodu njeguju i zadrže njegovi običaji, da se opet obnovi

njegova pjesma, pobjevka, narodno kolo i drugo, i da se ga upućuje na njegovu lijepu osnovu, da u i dalje nosi i njome se ponosi.

Time će se ujedno poći stopama braće Antuna i Stjepana Radića.

Na kongresu počeli su se baviti mišlju i naši Istrani da se i mi latino posla i da stanemo i mi sakupljati naše narodno istarsko blago. Naš je istarski seljak također bogat i prebogat običajima, pjesmama, pobjevkama, narodnim plesom (kolom), nošnjom i svojim orudjem, te je naročito specijalista u nekim svojim stvarima. Dužnost nam je, da i mi naše skupljemo narodno blago sakupimo i da ga svrstamo u red porred hrvatske seljačke kulture, pošto smo i mi ogranan hrvatskog naroda.

Još prošle godine napomenulo nam se je u listu »Istra« da vjerno pokupimo i popisemo naše narodno istarsko blago u koliko nam je moguće i u koliko se sjećamo iz svoga istarskog kraja, a vjerojatno će i naši Istri sami početi sakupljati naše narodno blago. Sav sakupljeni materijal neka se šalje na adresu: Jakov Mika, prof. građanske škole u Krajiškoj ulici, Zagreb, ili na naše uredništvo. Dakle marljivo na posao nastojimo da u ovrme pravcu ne zaostanemo.

PROLAZ NJEMAČA IZ BESARABIJE KROZ ZAGREB

Na putu iz Besarabije u Njemačku njemački naseljenici proći će kroz Zagreb i to dnevno šest vlakova, koji će se kraće zadržati na kolodvoru i zatim poći prema njemačkoj granici. Tri vlaka ostat će, kako javlja »Deutsche Nachrichten« dulje u Zagrebu, pa će ovdje dobiti ručak odnosno večeru. Točan dan bit će naknadno javljen. Organizaciju dočeka preuzela su ovašnja njemačka društva sa senatorom biskupom drom Poppom. S hrvatske strane pokazuje se ovoj akciji velika susretljivost istice »Deutsche Nachrichten«, pa veli, da je Hrvatski radnički savez poklonio veću količinu pšenice, da se na taj način oduži za boravak mnogih hrvatskih radnika koji u Reichu nalaze rada. I neke hrvatske privatne tvrtke dale su materijal.

POROKE

V soboto 17. avgusta t. l. se je poročil v trnovski cerkvi v Ljubljani naš rojak dr. Marjan Brečelj, odvjetnik v Ljubljani, z gđc. Ančko Mele-Lvarjevo, članico ljubljanske drame. Čestitamo! (***)

V ljubljanski stolnici se je v soboto 10. avgusta t. l. poročil naš rojak dr. Albin Sedej, sreski živnozdravnik v Črnomlju, doma iz Idrije, s Tajano Vrančiče, hčerko črnomeljkega lekarjara. Poročni obred je opravil ženinov bratranec g. Sedej. Bilo srečno!

NOVI LOKALI CELJSKE »SOČE«

Celje, — Društvo »Soča« se je preselilo iz sedanjih prostorov v Prešernovo ulico št. 20, gostilna »Pri angelu«, pri čije, levo. Uradni dnevi so tudi nadalje ob sredah od 15. dalje.

Dne 5. avgusta t. l. so položili v Mariboru k večnemu počitku našega rojaka Hrvoja Jurca, letalskega poročnika, ki je tragično preminul 30. julija t. l. v Nikšiću. Teško prizadetim svojem naše iskreno sožalje! (***)

U FOND »ISTRE« BROJ 35
Ivan Kravos — Maribor Din 52.—
Buždon Ivo — Maribor Din 10.—